

DOI: 10.31319/2709-2879.2020iss1(1).219903pp84-94

УДК 005:330.341.1(477)

Юдіна С.В., доктор економічних наук, професор, професор кафедри фінансів та обліку
Дніпровський державний технічний університет
ORCID ID: 0000-0001-83184172

e-mail: yusv0763@ukr.net

Yudina Svitlana, Doctor of Economics, Professor, Professor of the Department of Finances and Accounting

Dniprovsk State Technical University, Kamyanske

ORCID ID: 0000-0001-8318-4172

e-mail: yusv0763@ukr.net

Ткаченко І.П., кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів та обліку
Дніпровський державний технічний університет

ORCID ID: 0000-0001-5425-5330

e-mail: tkachenko2006@ua.fm

Tkachenko Iryna, PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Finances and Accounting

Dniprovsk State Technical University, Kamyanske

ORCID ID: 0000-0001-5425-5330

e-mail: tkachenko2006@ua.fm

РИЗИКИ ВИНИКНЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДЕПРИВАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

RISKS OF ORIGIN OF ECONOMIC DEPRIVATION OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF ENTERPRISES OF UKRAINE

У статті визначено ризики виникнення економічної депривації як позбавлення можливостей інноваційного розвитку підприємств, та деструктивної девіації факторів виникнення таких загроз, проаналізовано явища, які спричиняють гальмування генерації інвестиційних ресурсів, ідентифікують проблеми інвестиційної активності підприємств, засвідчують асиметрії як в економічному, так і в інноваційному розвитку. Здійснено оцінку фінансових результатів діяльності вітчизняних підприємств та основних параметрів розрахунково-платіжної дисципліни. Визначено, що нерозвиненість національної інноваційної системи як передумови формування нових джерел зростання не дозволяє забезпечувати підвищення конкурентоспроможності країни. Висвітлені питання необхідності удосконалення стратегічного управління інноваційною діяльністю підприємств в системі інституційної структури формування інноваційної поведінки.

Ключові слова: ризики, інноваційна активність, інноваційна поведінка, депривація, девіація, деструктивність.

The article defines the risks of emergence of economic deprivation as privation of chances of innovative development of enterprises, and destructive deviation of factors of origin behind such threats, it also analyses the phenomena hindering the generation of investment resources, identifies the problems of investment activity of enterprises, outlines asymmetries both in economic and in innovative development. The estimation of financial results of activity of domestic enterprises and basic parameters of discipline of timely payment is carried out. The article ascertains that the lack of development of the national innovative system as pre-condition of forming new sources of growth does not allow to provide increase of competitiveness of country. The article raises the issue of

improvement in strategic management of innovative activity in enterprises within the system of institutional structure of forming innovative behavior.

From data of the World economic forum in Report on a global competitiveness 2017-2018, without regard to plenty of scientists and engineers, and also the people with higher education, Ukraine has mediocre rating of the index «Innovation» and subzero values of indexes «Intercommunications of universities with industry in the field of research-and-development», «Technological readiness». "Foreign investments and transfer of technologies» remains the he most problematic index.

In accordance with the index of the innovative development presented by the agency of Bloomberg in 2018, Ukraine took 53rd place among 60 investigated states. Only on condition of the economy growing on the basis of innovative type of development by realization of system transformations, increase of level of competitiveness of the state possible realization of present scientific and technical and social potential of Ukraine.

A public innovative policy must focus on directions that answer an innovative process in Ukraine, taking into account the interests of all parties concerned.

Human capital, and also knowledge and results of scientific researches, must become basis of the Ukrainian innovative competitiveness. Thus, effective realization in Ukraine with possibility of going into world markets will assist to development of country.

Keywords: risks, innovative activity, innovative behavior, deprivation,, deviation, destructive.

JEL Classification: G1

Постановка проблеми. Розвиток інноваційного потенціалу – це не тільки шлях динамічного розвитку та успіху, а й засіб забезпечення безпеки та суверенітету країни, її конкурентоспроможності у сучасному світі. [1, с.2]. Враховуючи, що стратегія успішного розвитку національних економічних систем країн-лідерів має тісний зв'язок з лідерством у створенні масових інноваційних продуктів, необхідність виходу України на провідні позиції у світі визначили мету Стратегії сталого розвитку «Україна 2020», схвалену Указом Президента України № 5/2015 від 12 січня 2015 року є [2, с.2] та планів дій з імплементації Угоди про асоціацію з ЄС, зобов'язаннями України щодо досягнення національних Цілей сталого розвитку на період до 2030 р.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням управління стратегічним та інноваційним розвитком підприємств присвячені дослідження закордонних та вітчизняних науковців. До найбільш відомих зарубіжних дослідників вказаної проблематики можна віднести: Й.Шумпетера, М.Бейкера, В.Мединського, Е.Терещенка, Р.Фатхутдінова та ін. Серед вітчизняних вчених слід відзначити тих, хто займається проблемами інноваційної діяльності підприємств: А.Ганієва, В. Геєць, А. Гриньов, М. Єрмошенко, С. Ілляшенко, О. Князева, О. Кравченко, Б.Крамарчук, Н. Краснокутська, М. Крупка, А. Турило, Н. Щепкіна, Л. Шевченко, В. Шлемко та ін. Сучасні наукові праці щодо залежності стану економічної безпеки та її складових від обсягу іноземного інвестування стали предметом наукових досліджень: І. Бабець, Я. Жаліла, І. Мойсеєнко, М. Флейчук та ін. В той же час, широке коло питань, які стосуються запобігання ризиків проявів скорочення або позбавлення можливостей задоволення потреб інноваційного розвитку підприємств (депривації та девіантності), визначення шляхів удосконалення управління їх інноваційною діяльністю, формування механізму забезпечення стратегії їх інноваційного розвитку, формування інноваційної поведінки, ще недостатньо досліджені. Все це обумовлює актуальність цього дослідження.

Мета дослідження. Метою статті є узагальнення проявів ризиків виникнення економічної депривації як позбавлення можливостей інноваційного розвитку підприємств та деструктивної девіації факторів виникнення таких загроз, пошук шляхів нівелювання їх негативних впливів та удосконалення механізму інноваційного розвитку.

Виклад основного матеріалу. Основним рушієм прогресу, без якого неможливий розвиток, є впровадження інновацій. Розширення світових економічних кордонів, викликане результатами науково-технічного прогресу, спричинило зміни можливостей інвестування як у

межах домогосподарств, так і на рівні держави. Переваги інтеграційних процесів сприяють проліфікації інвестиційних девіацій, що мають загрозливий характер інвестиційній безпеці [3, с.2]. Низкою ж світових рейтингів конкурентну позицію України визначено нерівноважною.

За даними Всесвітнього економічного форуму у Звіті про глобальну конкурентоспроможність 2017-2018 років, Україна посіла 81 місце серед 137 досліджуваних держав, піднявшись на чотири позиції. За компонентами показника, який характеризує ефективність ринків – ключового фактора на стадії інвестиційного зростання (індустріалізації) – Україна посідає 101 місце за ефективністю товарних ринків серед 137 держав, 120 – за ефективністю фінансових ринків і 86 – за ефективністю ринку праці. Готовність до адаптації технологій та інновацій оцінена на рівні 81 місця. При цьому за показником «Ринкові інституції» наша держава посідає 118 місце, а за розвитком бізнесу – 90. Серед факторів, важливих для розвитку промисловості, сприятливими є хіба що розмір доступного ринку (за ємністю ринку Україна посідає 47 місце) та освіта (наша держава посідає 35 місце). Незважаючи на велику кількість вчених та інженерів, а також частку людей, які мають вищу освіту, Україна має посередній рейтинг за показником «Інновації» та низькі значення показників «Взаємозв'язки університетів з промисловістю у сфері досліджень і розробок», «Технологічна готовність». Найбільш проблемним показником залишається «Іноземні інвестиції та трансфер технологій» [1, с.3].

Відповідно до індексу інноваційного розвитку, представленого агентством Bloomberg у 2018 році, Україна на 53 місці серед 60 досліджуваних держав. Лише за умови економічного зростання на основі інноваційного типу розвитку шляхом реалізації системних перетворень, підвищення рівня конкурентоспроможності держави можлива реалізація наявного науково-технічного та соціального потенціалу України. Крім того, відсутність єдиного методологічного підходу до аналізу феномена девіантної поведінки, в тому числі проявів виникнення економічної депривації та деструктивної девіації інноваційного розвитку підприємств, в умовах сучасних глобалізаційних та євроінтеграційних процесів, заважає досягнути певної уніфікації їх оцінки. Передумовою досягнення стабільного стану економіки країни й соціально-економічного зростання країни є подолання кризового стану вітчизняних підприємств та розвиток інноваційного підприємництва. Рушієм прискорення економічного розвитку та якісних змін у структурі економіки мають стати промислові підприємства, однак, лише після суттєвої модернізації, впровадження новацій і переходу до виробництва конкурентоспроможних продуктів з високою часткою доданої вартості [1, с.3]. Про стан економіки країни можна робити висновки за результатами аналізу фінансових результатів діяльності підприємств України. Динаміку фінансових результатів діяльності підприємств України, в тому числі промислових, наведено в таблиці 1.

Слід зазначити, що результати розрахунків, здійснених за даними Держкомстату України (без урахування результатів діяльності малих підприємств, бюджетних установ, НАК «Нафтогаз України», ДК «Укртрансгаз», ПАТ «Укртранснафта», ПрАТ АК «Аеросвіт») у 2018 році були уточнені та доповнені даними про результати до оподаткування підприємств за видами економічної діяльності з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства з 2010 року по 2018 рік та містять дані про результати діяльності підприємств без урахування результатів діяльності банків, тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Результати розрахунків свідчать про те, що у 2010-2013 роках частка великих та середніх збиткових підприємств коливалась від 34,1% до 41,3%, однак, у 2012 році отримано кумулятивний фінансовий результат до оподаткування 122210 млн. грн. – найвищий за 2010-2013 роки. Хоча протягом 2014-2016 років кількість великих та середніх збиткових підприємств знизилась та коливалась у межах 26,6% до 33,7%, отримані ними збитки перевищили позитивні фінансові результати, що вплинуло на формування кумулятивних збитків в цілому по Україні. Найбільші кумулятивні збитки великі та середні підприємства отримали у 2014 році – у сумі 523587 млн. грн. та у 2015 році – 340126 млн. грн. У 2016 році – сума перевищення збитків великих та середніх підприємств України над прибутками становить

22201,5млн. грн. У 2017 році кількість збиткових великих та середніх підприємств України зросла до 27,2%, однак сума перевищення прибутків над збитками становила 274831,6 млн. грн. – це найвищий результат протягом усього аналізованого періоду. За перше півріччя 2018 року в цілому по Україні отримано кумулятивний прибуток в сумі 189780,8 млн. грн. Аналогічною є тенденція отриманих фінансових результатів промислових підприємств України, які акумулюють 27-41% збитків.

Таблиця 1. Фінансові результати діяльності підприємств України за 2010-2018 роки
(млн. грн.)

Показники	Фінансовий результат до оподаткування	Підприємства, які отримали прибуток		Підприємства, які отримали збиток	
		у % до загальної кількості підприємств	фінансовий результат	у % до загальної кількості підприємств	фінансовий результат
В цілому по Україні					
2010 рік	58334,0	59,0	212008,6	41,0	153674,6
2010 рік уточнені	54405,7	59,0	189640,8	41,0	135235,1
Промисловість	31221,1	58,7	68933,1	41,3	37712,0
2011 рік	122210,0	65,1	272726,2	34,9	150516,2
2011 рік уточнені	118605,6	65,1	255545,9	34,9	136940,3
Промисловість	58892,4	62,6	107006,8	37,4	48114,4
2012 рік	101884,7	64,5	277938,5	35,5	176053,8
2012 рік уточнені	75670,2	64,5	248035,9	35,5	172365,7
Промисловість	21353,4	62,4	86504,1	37,6	65150,7
2013 рік	29283,2	65,9	234513,7	34,1	205230,5
2013 рік уточнені	11335,7	65,9	209864,5	34,1	198528,8
Промисловість	13698,3	63,3	81336,9	36,7	67638,6
2014 рік	-523587,0	66,3	334517,3	33,7	858104,3
2014 рік уточнені	-564376,8	66,3	233624,7	33,7	798001,5
Промисловість	-166414,0	63,3	76253,3	36,7	242667,3
2015 рік - всього	-340126,6	73,7	475321,2	26,3	815447,8
2015 рік уточнені	-348471,7	73,7	387652,3	26,3	736124,
Промисловість	-181360,9	72,9	90315,9	27,1	271676,8
2016 рік всього	-22201,5	73,4	523759,4	26,6	545960,9
2016 рік уточнені	69887,8	73,4	443012,1	26,6	373124,3
Промисловість	-7569,6	72,8	141475,3	27,2	149044,9
2017 рік	274831,6	72,8	674386,5	27,2	399554,9
2017 рік уточнені	236952,1	72,8	593168,2	27,2	356216,1
Промисловість	87461,7	71,8	232213,1	28,2	144751,4
2018 рік уточнені	373260,8	74,3	668753,0	25,7	295492,2
Промисловість	156685,6	72,6	278048,8	27,4	121363,2

В той же час, як свідчать уточнені показники, результатами діяльності малих та мікропідприємств не слід нехтувати. Хоча за структурним аналізом явних відхилень не встановлено, в абсолютному ж визначенні Фінансовий результат протягом аналізованого періоду суттєво скорочувався, так у 2010 році значення фінансового результату до оподаткування скоротилося за рахунок закумульованих у секторі малого бізнесу збитків з 58334,0 млн. грн до 54405,7 млн. грн. У 2014 році за рахунок отриманих у секторі малого бізнесу збитків сума кумулятивного збитку зросла з 523587,0 млн грн. до 564437,8 млн. грн.

У 2017 році сума кумулятивного фінансового результату за рахунок збитків малих підприємств скоротилася з 274831,6 млн грн. до 236952,1 млн. грн. Результати здійснених

розрахунків дозволяють засвідчити кризу ефективності діяльності майже 30% вітчизняних підприємств. Слід зазначити, що для вітчизняних підприємств є характерною також криза розрахунково-платіжної дисципліни та пов'язаної з нею кризою ліквідності та платоспроможності, які є наслідком впливу світової економічної та фінансової кризи, посиленої ескалацією українсько-російського конфлікту. Цей процес супроводжується невирішеними проблемами управління дебіторською та кредиторською заборгованістю, які постали особливо гостро, що пов'язано з несвоєчасністю платежів, повернення боргів у неповному обсязі, виникнення сумнівних боргів, що має суттєвий вплив на стійкість фінансового стану як окремо взятого підприємства, окремого регіону, так і країни в цілому.

З таблиці 2 видно, що протягом 2010-2017 років (за 2018 рік статистична інформація відсутня) інтенсивність зростання дебіторської заборгованості українських підприємств змінювалися значними темпами: з 15,9% – у 2010 р. до 18,2% – у 2017 р. Починаючи з 2010 року, сума дебіторської заборгованості українських підприємств перевищує обсяг ВВП: у 2010 р. – на 21,1%, у 2015 р. – на 23,7%, у 2016 р. – на 22,7%, у 2017 році – на 16,0%. Темпи росту кредиторської заборгованості приблизно такі, як і темпи росту дебіторської заборгованості. Протягом 2010-2017 років сума кредиторської заборгованості українських підприємств (без урахування результатів діяльності банків та бюджетних установ) зростала значними темпами на 18,4% – у 2010р., у 2016 році – зросла на 22,0%, у 2017 році – на 15,5%. Слід зазначити, що починаючи з 2010 року, сума кредиторської заборгованості українських підприємств перевищує ВВП: у 2010 р. – на 41,7%, у 2013 р. – на 48,1%, у 2016 році – на 11,2%, і лише у 2017 році сума кредиторської заборгованості підприємств нижча від ВВП на 1,8%. Загалом, за даними Держкомстату України, станом на 31.12.2017 року обсяг ВВП становив 2982920 млн. грн, дебіторська заборгованість – 3459248 млн. грн., кредиторська заборгованість – 2928507,6 млн. грн.

Протягом усіх 2010-2013 років кредиторська заборгованість підприємств значно перевищувала суми дебіторської заборгованості, лише протягом 2014 – 2017 років вартість дебіторської заборгованості перевищує суми кредиторської заборгованості (рис. 1). Побудовані тренди експоненціального згладжування темпів зростання часток кредиторської та дебіторської заборгованості у ВВП на 2018 – 2020 роки мають незначні тенденції до їх скорочення. Зменшення ж темпів зростання дебіторської та кредиторської заборгованості викликане, в першу чергу, скороченням обсягів виготовлення і реалізації продукції підприємств.

Як свідчать розрахунки, зведені у таблиці 2, протягом 2010 – 2013 років розмір коефіцієнта співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованостей незначно коливався у межах від 0,82 до 0,87. У 2014 -2017 роках значення цього показника становить від 1,13 до 1,18 відповідно. За умов інфляційного знецінення коштів, зниження обсягів виробництва, зростання цього показника матиме нищівний вплив на платоспроможність та ліквідність підприємств та засвідчуватиме, врешті-решт, лише перевищення відпускної ціни продукції над собівартістю. Вважаємо, що така динаміка викликана рядом негативних факторів: погіршенням платіжних можливостей покупців продукції, постійно зростаючою конкуренцією, консолідацією посередників збутової діяльності всередині країни, надзвичайно високими та неконтрольованими темпами інфляції, невідповідністю між стадіями руху оборотного капіталу підприємств різних галузей.

Слід особливо зазначити, що вплив воєнних дій на сході нашої країни завдає нищівного удару на стан економічної системи в цілому і на розвиток науки та науково-технічної сфери зокрема. Під впливом подій 2014-2019 років, поточна економічна ситуація характеризується подальшим занепадом. Нинішнє українсько-російське протистояння вже завдає серйозний вплив на фінансову ситуацію в обох країнах і макроекономічні аспекти їхнього розвитку та завдає збитків Україні.

Синергетичний ефект від взаємодії факторів девіації за відсутності належних заходів стабілізації ситуації призводить до посилення процесів занепаду економіки. Так, слід зазначити, що саме на реальному секторі економіки відобразився нищівний удар від збройного протистояння нашої країни. Окрім цього, сучасній національній економіці характерні кризові явища, стійкі інфляційні тенденції, дефіцит ресурсів, витіснення конкурентами з традиційних

ринків, посилення ескалації соціальних та гуманітарних потреб, і, як наслідок – зарплатної та податкової складової в собівартості продукції, що в свою чергу посилює зростання цін та інфляцію, єдиним способом забезпечення підприємствам можливості виходу з кризового стану та подальшого економічного зростання є інновації.

Таблиця 2. Динаміка питомої ваги дебіторської та кредиторської заборгованості підприємств у ВВП України протягом 2008–2017 рр.

Показники	01.01. 2010р.	01.01. 2011р.	01.01. 2012р.	01.01. 2013р.	01.01. 2014р.	01.01. 2015р.	01.01. 2016р.	01.01. 2017р.	31.12. 2017р.
Дебіторська заборгованість, млн. грн.	1106143,6	1308084,8	1499971,5	1701397,3	1778103,7	1962772,1	2409043,7	2926240,4	3459248
Темпи зростання дебіторської заборгованості, %	115,9	118,3	114,7	113,4	104,5	110,4	122,7	121,5	118,2
Кредиторська заборгованість, млн. грн.	1293910,7	1552351,2	1839503,5	2065065,8	2169850,8	1733245,0	2099165,0	2561471,8	2928507,6
Темпи зростання кредиторської заборгованості, %	118,4	120,0	118,5	112,3	105,1	79,9	121,1	122,0	115,5
Перевищення кредиторської заборгованості над дебіторською, млн. грн.	187767,1	244266,4	339532	363668,5	1391747,1	229527,1	-309878,9	-364768,6	-530740,4
ВВП, млн. грн.	913345	1082569	1302079	1411238	1465198	1586915	1988544	2385367	2982920
Темпи зростання ВВП, %	96,3	118,5	120,3	108,4	103,8	108,3	125,4	120,0	125,1
Частка дебіторської заборгованості у ВВП, %	121,1	120,8	115,2	120,6	121,4	123,7	121,1	122,7	116,0
Частка кредиторської заборгованості у ВВП, %	141,7	143,4	141,3	146,3	148,1	109,2	105,6	111,2	98,2
Коефіцієнт співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості	0,85	0,84	0,82	0,82	0,82	1,13	1,15	1,14	1,18

Джерело: розраховано авторами

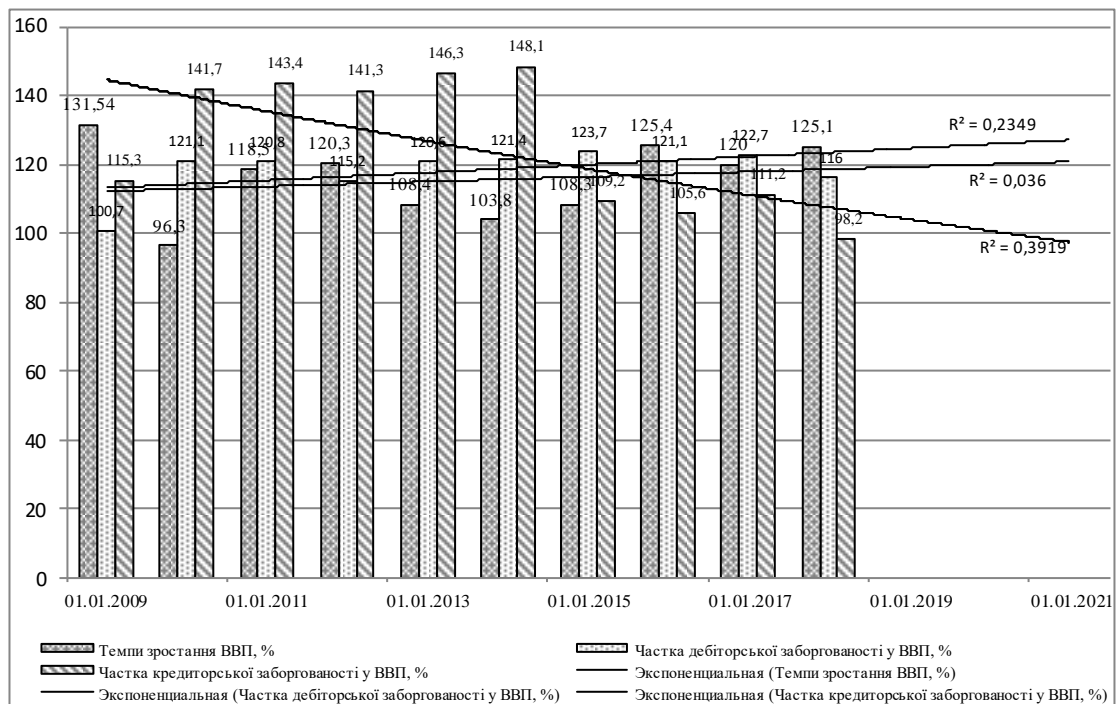

Рис. 1. Динаміка темпів змін ВВП України та часток дебіторської і кредиторської заборгованості у ВВП

Джерело: розраховано авторами

Однак, невизначеність пріоритетів державної політики щодо необхідних для відновлення економіки проектів розвитку, складності їх імплементації та нерозвиненість національної інноваційної системи не дозволяє створювати умов формування нових джерел зростання для підвищення конкурентоспроможності країни.

За останні тридцять років в Україні показник вітчизняного науково-технічного потенціалу знизився до критичного рівня, що стало загрозою національній безпеці України. Наука втратила функції впливу на соціально-економічний розвиток держави. Проблема має системний характер і обумовлена загальними принципами організації соціально-економічної діяльності України [4, с.2]. В Україні відбувається поступова деградація інноваційного потенціалу: за даними Держстату, кількість дослідників в Україні стрімко скорочується (зі 133744 осіб у 2010 році до 57630 у 2018 році), наукоємність ВВП (витрати на дослідження та розробки за всіма джерелами у відсотках до ВВП у 2018 р. становила лише 0,34%, динаміка кількості підприємств, що займаються інноваціями, негативна (у 2018 році відбулося незначне зростання кількості підприємств промисловості, що провадили інноваційну діяльність, з 14,3% у 2017 році до 15,6% у 2018 році, однак частка реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової продукції залишається дуже низькою -0,7% та 0,8% відповідно).

Дані таблиці 3 свідчать, що протягом аналізованого періоду інноваційна активність вітчизняних підприємств залишається на вкрай низькому рівні (дані Держкомстат України наведені без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях). Так, протягом аналізованого періоду інноваційною діяльністю займалися від 13,8 до 18,9% підприємств. Крім того, як свідчать дані таблиці 4, відбулося скорочення загального обсягу витрат за напрямками інноваційної діяльності. Так, якщо за базу взяти 2010 рік, загальна сума витрат становила 10821,0 млн. грн, у 2018 році – 12180,1 млн грн. Враховуючи вплив інфляційного знецінення грошей за аналізований період, навіть за даними офіційних статистичних спостережень, вартість загальної суми витрат за напрямками інноваційної діяльності 2018 року скоротилася у порівнянні з 2010 році на 24%.

Таблиця 3. Загальний обсяг витрат за напрямками інноваційної діяльності підприємств України

Роки	Питома вага підприємств, що займалися інноваціями	Загальна сума витрат	У тому числі за напрямками					
			Дослідження і розробки	у тому числі		Придбання інших зовнішніх знань	Придбання машин та програмного забезпечення	Інші витрати
				Внутрішні НДР	Зовнішні НДР			
	%		млн. грн.					
2010	13,8	8045,5	996,4	818,5	177,9	141,6	5051,7	1855,8
2011	16,2	14333,9	1079,9	833,3	246,6	324,7	10489,1	2440,2
2012	17,4	11480,6	1196,3	965,2	231,1	47,0	8051,8	2185,5
2013	16,8	9562,6	1638,5	1312,1	326,4	87,0	5546,3	2290,9
2014	16,1	7695,9	1754,6	1221,5	533,1	47,2	5115,3	778,8
2015	17,4	13813,7	2039,5	1834,1	205,4	84,9	11141,3	548,0
2016	18,9	23229,5	2457,8	2063,8	394,0	64,2	19829,0	878,4
2017	16,2	9117,5	2169,8	1941,3	228,5	21,8	5898,8	1027,1
2018	16,4	12180,1	3208,8	2706,2	502,6	46,1	8291,3	633,9

Джерело: розраховано за даними Держкомстату України

Дані таблиці 4 свідчать, що протягом аналізованого періоду інноваційна активність вітчизняних промислових підприємств залишається на вкрай низькому рівні. Так, інноваційною діяльністю займалися від 11,5 до 16,6%. В той же час, не дивлячись на зростання питомої ваги підприємств промисловості, які впроваджували інновації, питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової, починаючи з 2011 року, мала тенденцію до скорочення, особливо відчутним було скорочення протягом останніх двох років. Фінансування інноваційної діяльності підприємств промисловості здійснювалось переважно за рахунок власного капіталу.

Таблиця 4. Впровадження інновацій на промислових підприємствах

Роки	Питома вага підприємств, що займалися інноваціями	Впроваджено нових технологічних процесів, процесів	у т.ч. маловідходні, ресурсозберігаючі	Впроваджено виробництво інноваційних видів продукції, найменувань	з них нові види техніки	Питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової, %
	%	млн. грн.				
2010	11,5	2043	479	2408	663	3,8
2011	12,8	2510	517	3238	897	3,8
2012	13,6	2188	554	3403	942	3,3
2013	13,6	1576	502	3138	809	3,3
2014	12,1	1743	447	3661	1314	2,5
2015	15,2	1217	458	3136	966	1,4
2016	16,6	3489	748	4139	1305	...
2017	14,3	1831	611	2387	751	0,7
2018	15,6	2002	926	3843	920	0,8

Джерело: розраховано за даними Держкомстату України

Як свідчать дані таблиці 5, триває руйнація фундаментальної бази для забезпечення структурних реформ на інноваційних засадах, що негативно відбивається на динаміці рівня витрат на фінансування науково-технічних робіт (із 0,74 % ВВП у 2010 р. до 0,64% ВВП у 2018 р. за прийняттого значення 2% ВВП) та свідчить про посилення девіантної поведінки органів

державної влади, яка уже носить характер деліквентної поведінки та формує посилення загроз інноваційній безпеці держави.

Таблиця 5. Джерела фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств

Роки	Загальна сума витрат	У тому числі за рахунок коштів			
		власних	державного бюджету	іноземних інвесторів	інші джерела
млн. грн.					
2010	8045,5	4775,2	87,0	2411,4	771,9
2011	14333,9	7585,6	149,2	56,9	6542,2
2012	11480,6	7335,9	224,3	994,8	2925,6
2013	9562,6	6973,4	24,7	1253,2	1311,3
2014	7695,9	6540,3	344,1	138,7	672,8
2015	13813,7	13427,0	55,1	58,6	273,0
2016	23229,5	22036,0	179,0	23,4	991,1
2017	9117,5	7704,1	227,3	107,8	1078,3
2018	12180,1	10742,0	639,1	107,0	692,0

Джерело: розраховано за даними Держкомстату України

Важливою подією 2014 р. стало підписання Україною Угоди про асоціацію, що відкриває значні перспективи для реального сектору економіки. У промисловому секторі Угода про асоціацію надає нового імпульсу інноваційним зрушенням України завдяки розширенню можливостей її участі в програмах науково-технічного розвитку ЄС та інтеграції України в Європейський дослідницький простір. 20 березня 2015 р. підписано Угоду між Україною та ЄС про участь України у Рамковій програмі ЄС з досліджень та інновацій «Горизонт 2020», яка об'єднує всі програми ЄС із фінансування досліджень та інновацій та дозволяє підприємствам та організаціям брати участь у проектах Програми на однакових із країнами – членами ЄС умовах. Низка суттєвих геополітичних, внутрішніх політичних та соціально-економічних змін і перетворень змушує констатувати докорінну зміну як самої економіки України, так і умов її функціонування. Відбувається поступова диверсифікація пріоритетів економічного зростання. Змінюється зовнішнє ставлення до України і навіть зовнішньоекономічне оточення. [5, с.11].

Однак, як засвідчують аналітичні оцінки, упродовж 2016-2017 років однією з визначальних рис економічного розвитку було відновлення позитивної динаміки (двозначними темпами) інвестиційної складової економіки після її скорочення впродовж попередніх 3 років поспіль. Обсяг капітальних інвестицій у 2016-2017 роках зріс на 44,1 відсотка (за 2015 рік падіння становило 1,7 відсотка), або в середньому на 20,1 відсотка щорічно. Це обумовило розвиток інвестиційно-спрямованих галузей промисловості та будівництва в цей період: за 2016-2017 роки виробництво продукції машинобудування збільшилось на 10,1 відсотка (за 2015 рік – зменшення на 14,1 відсотка), індекс будівельної продукції – на 48,3 відсотка (за 2015 рік – падіння на 12,3 відсотка). Позитивна динаміка капітальних інвестицій була сформована в умовах поживлення виробничої діяльності підприємств з поступовим покращенням на цій основі їх фінансового стану у більшості видів економічної діяльності, поліпшення ділових очікувань та поступового послаблення інвестиційних ризиків на тлі відносної макрофінансової стабілізації, започаткування нового етапу реформування економіки та запуску масштабних державних інвестиційних проектів (інфраструктурних, оборонних, енергоефективних). В цілому питома вага валового нагромадження основного капіталу (ВНОК) у ВВП збільшилася до 16 відсотків у 2017 році з 13,5 відсотка у 2015 році, проте все ще не досягла рівня 2013 року – 16,9 відсотка ВВП [6, с.4]. Як уже зазначалося, головним джерелом фінансування капітальних інвестицій, як і раніше, залишаються власні кошти підприємств та організацій, за рахунок яких у I півріччі 2019 року освоєно 73,3 відсотка капіталовкладень. Ключовими сферами економічної діяльності, за обсягами освоєння капітальних інвестицій, у I півріччі 2019 року є: промисловість – 40,3%, будівництво – 10,8%, сільське, лісове та рибне господарство – 10,1%,

інформація та телекомунікації – 3,7%, оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів – 7,9%, транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність – 8,4%, державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування – 5,4%, операції з нерухомим майном – 4,9%.

Однак необхідно зазначити, що показники інноваційного розвитку в промисловості України значно відстають від аналогічних світових значень. Так, у провідних країнах частка підприємств, що впроваджують інновації, вчетверо більша, ніж в Україні, що свідчить про прояви економічної депривації реального сектора економіки, яка визначається як скорочення або втрата можливості виходу на траєкторію сталого економічного розвитку.

При розробленні Прогнозу економічного і соціального розвитку України на 2019-2021 роки було враховано положення низки основних стратегічних документів, зокрема Середньострокового плану пріоритетних дій Уряду до 2020 року та ряду інших галузевих стратегічних програм, зокрема Експортної стратегії: Дорожня карта стратегічного розвитку торгівлі на період 2017-2021 років, Стратегії подолання бідності, Стратегії розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року тощо. Також, враховуючи, що Україна приєдналась до глобального процесу забезпечення сталого розвитку, у прогнозі відображено поступ, який з певною вірогідністю матиме Україна у досягненні визначених у Національній доповіді «Цілі Сталого Розвитку: Україна» цільових індикаторів при різних сценаріях розвитку. Досягнення ЦСР потребуватиме глибоких соціально-економічних перетворень в Україні та нового глобального партнерства. Саме тому розуміння перспектив досягнення ЦСР дозволить своєчасно скоригувати політику і забезпечити необхідний прогрес [6, с.2]. За таких умов стратегічним завданням влади є зміна парадигми розвитку і запуск нових інструментів, побудова нових взаємовідносин та правил гри на ринку. Реформування економіки країни має відбуватися в умовах збереження певних викликів та ризиків, зокрема, це загроза ескалації бойових дій на сході, імовірність погіршення зовнішньоекономічної кон'юнктури на світових товарних ринках, міграційні процеси, гальмування, деструктивна девіація та депривація інвестиційної активності.

Висновки. Розуміючи всю відповідальність та складність поставлених задач, Урядом було розроблено та прийнято Середньостроковий план пріоритетних дій Уряду до 2020 року (розпорядження Кабінету Міністрів України від 03.04.2017 року №275-р), який прогнозує поступовий перехід від споживчої до інноваційно-інвестиційної моделі розвитку економіки. Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 р. № 526-р затверджено Стратегію розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року. Реалізація Стратегії дасть змогу до 2030 року утворити національну інноваційну екосистему і забезпечити розвиток та ефективну взаємодію елементів національної інноваційної екосистеми, яка зможе стати рушієм прискореного економічного зростання, сприятиме впровадженню нових технологічних рішень. Для побудови інноваційної економіки з розвинутим підприємництвом, інноваціями та високою продуктивністю виробництва Україні як державі, яка має великий інтелектуальний потенціал, необхідно розв'язати зазначені проблеми. Державна інноваційна політика має фокусуватися на напрямках, які відповідають інноваційному процесу в Україні, враховуючи інтереси всіх зацікавлених сторін. Саме тому особливо важливою є співпраця між усіма учасниками інноваційного процесу, які сприяють інноваціям на всіх етапах створення і виведення інноваційного продукту на ринок. Розв'язати проблему передбачається шляхом здійснення програмних заходів за такими напрямками: створення сприятливого нормативно-правового поля для суб'єктів господарювання, що провадять інноваційну діяльність; розвиток інноваційної інфраструктури, методично-консалтингове забезпечення, розширення зв'язків вітчизняних науковців і винахідників з іноземними підприємствами; підвищення рівня спроможності, що реалізується як шляхом культурно-просвітницької діяльності, підвищення інноваційної культури, так і через освітню діяльність, спрямовану на забезпечення успішної кар'єри молоді після завершення навчання у закладах вищої освіти за одним з обраних напрямів: започаткування власної справи, робота на підприємстві, що відповідає сучасному технологічному рівню, або наукова (викладацька) робота [1, с.28].

Отже, основою української інноваційної конкурентоспроможності має стати людський капітал, а також знання й результати наукових досліджень. Їх ефективна реалізація в Україні з можливістю виходу на світові ринки сприятиме розвитку країни.

Список використаної літератури

1. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 р. № 526-р Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-shvalennya-strategiyi-rozvitku-sferi-innovacijnoyi-diyalnosti-na-period-do-2030-roku> (дата звернення 25.09.2019).
2. Указ Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015 «Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015> (дата звернення 25.09.2019).
3. Охримович М. М. Девіації стану інвестиційної безпеки України: джерела виникнення та форми прояву. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/4_2018/164.pdf (дата звернення 15.09.2019).
4. Постанова Верховної Ради України № 182-VIII від 11.02.2015 р. «Про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Про стан та законодавче забезпечення розвитку науки та науково-технічної сфери держави». URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/182-19>. (дата звернення 10.09.2019).
5. Україна: перспективи розвитку. URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/Download?id=8089b0f3-7748> (дата звернення 20.10.2019).
6. Прогноз економічного і соціального розвитку України на 2019-2021 роки. URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=1823a8c9-13e6-4bf1-919> (дата звернення 25.09.2019).

References

1. Order of Cabinet of Ministers of Ukraine from July, 10 in 2019 № 526-p About approval of Strategy of development of sphere of innovative activity on a period 2030 to. Available at: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/gromadske-obgovorennya/2018/10/22/innovatsiyogo-rozvitku-ukraini.pdf> (accessed 25 September 2019).
2. Decree of President of Ukraine from January, 12, 2015 № 5/2015 «About Strategy of steady development «Ukraine – 2020». Available at: 19 <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015> (accessed 25 September 2019).
3. Ohrymovych M. M. Investment security deviations sn Ukraine: sources and forms of manifestation. Available at: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/4_2018/164.pdf (accessed 15 September 2019).
4. Resolution of Verkhovna Rada of Ukraine № 182 – VIII from 11.02.2015 «About Recommendations of the parliamentary listening on a theme: «About the state and legislative providing of development of science and scientific and technical sphere of the state». Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/182-19> (accessed 15 September 2019).
5. Ukraine: prospects of development. Available at: <http://www.me.gov.ua/Documents/Download?id=8089b0f3-7748> (accessed 10 September 2019).
6. A prognosis of economic and social development of Ukraine is on 2019-2021. Available at: <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=1823a8c9-13e6-4bf1-919> (accessed 25 September 2019).